

ارائه الگو و روش تدریس نوین در تدریس هدیه‌های آسمان دوره ابتدایی

محمد بیرامی^۱، رحمان بدری^۲

دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

Beyrami1366@yahoo.com

چکیده

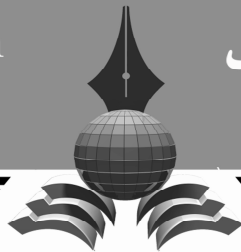
پژوهش حاضر، کوششی در جهت بهبود بخشی ناکارآمدی روش‌های تدریس سنتی هدیه‌های آسمان در کلاس درس پایه پنجم ابتدایی است. از آنجایی که محقق در طول تجربه کاری خود، متوجه این امر گردیده، در گفت‌وگو با دانش‌آموزان، همکاران، کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی و اولیای دانش‌آموزان در صدد رفع این مشکل به شیوه اقدام‌پژوهی نموده است. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات علاوه بر مشاهده امور از نزدیک، از شیوه مصاحبه با دانش‌آموزان، همکاران، کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی و اولیای دانش‌آموزان بهره گرفته شده است. پس از جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها و شناسایی ریشه‌ها، مشکل‌ها و عواقب، نتایجی حاصل شد؛ از جمله اینکه بایستی در تدریس مفاهیم دینی و هدیه‌های آسمان از روش‌های فعال (active) و نوین یاددهی - یادگیری استفاده شود. پس از بررسی روش‌های مختلف، روشی نو برای پرورش تفکر با عنوان «جهت‌دهی خواندن به سوی فعالیت ذهنی» انتخاب شده و در کلاس درس محقق اجرا گردید. پس از اجرا، با ارزیابی دوباره از افراد مذکور و گردآوری اطلاعات و شواهد ارزشیابی، اعتباریابی نموده و با مقایسه تطبیقی داده‌ها و نتایج ارزیابی، بهبود رضایت‌مندی دانش‌آموزان، همکاران، اولیا و... از کلاس درس هدیه‌های آسمان حاصل شد. لذا می‌توان نتیجه گرفت بکارگیری روش‌های نوین یاددهی - یادگیری در آموزش مفاهیم دینی و تدریس هدیه‌های آسمان مفید می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: روش‌های نوین تدریس، فرآیند یاددهی - یادگیری، هدیه‌های آسمان، DRTA.

۱- دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی

۲- کارشناس ارشد تعلیم و تربیت اسلامی، عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان (پردیس علامه امینی تبریز)

Rahman.Badri@yahoo.com

۱- مقدمه

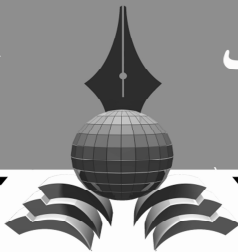
کودکی، آغاز همه حرکات و تلاش‌ها برای زیستن است. مرحله‌ای که آن را باید به رسمیت شناخت. کودک، انسانی است مستقل با بهترین و ناب‌ترین خصوصیات و احساسات انسانی. با این همه، کودکی، مقدمه جوانی و بزرگسالی است؛ اساس زندگی بزرگسالی، به کیفیت این دوره بستگی دارد. این کیفیت نیز به چگونگی تعلیم و تربیت در این دوران، وابستگی کامل دارد. در این دوره است که احساسات، عواطف و رفتارهای کودک (بخصوص رفتارهای اجتماعی وی) بر اثر ارتباط او با سایرین شکل می‌گیرد. بی‌دلیل نیست که پیشوایان دینی بیش و پیش از هر چیز، به دوره کودکی توجه نموده و راهنمایی‌های لازم را در این باره ارائه کرده‌اند. چنان‌که امیرمؤمنان علیه‌السلام می‌فرمایند: «هرکس در دوران کودکی تعلیم نبیند، در بزرگسالی روی تکامل و پیشرفت را نخواهد دید.» [۱]

روسو می‌گوید: «ما کودک را نمی‌شناسیم و چون نسبت به وی عقاید باطل داریم هر چه جلوتر برویم از راه درست دورتر می‌شویم. او عقیده دارد باید پرورش کودکان براساس روش‌های طبیعی آغاز گردد. روی این اصل او معتقد است که باید غرائز و ذوق و شوق طبیعی کودکان را راهنمایی کرد، نه آنکه آن‌ها را نابود ساخته و از بین برد» [۲]. به گفته گلن دومن «در خردسالی شعری را که یاد می‌گیریم، هرگز فراموش نمی‌کنیم. در بزرگسالی یا به سختی شعری را حفظ می‌کنیم و یا پس از حفظ کردن، آن را فراموش می‌کنیم» [۳]. جان مارو معتقد است: «کودکان از طریق بازی مطالب زیادی یاد می‌گیرند، بنابراین چرا خواندن، نوشتن و حساب کردن را با روش بازی به آنها نیاموزیم؟» [۴]. لذا می‌توان گفت که دوران کودکی، مهم‌ترین دوره زندگی انسان به لحاظ تربیتی می‌باشد. در این پژوهش سعی شده است در مورد تربیت دینی کودکان و روش‌های فعالی را که در درس هدیه‌های آسمان با توجه به عصر حاضر و مقتضیات این دوره از زندگی می‌توان به کار گرفت، به بحث و بررسی پرداخته و روش‌های نوین یاددهی-یادگیری را در تربیت دینی کودکان بکار گیریم.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

امروزه در دنیا همان‌طور که اعماق اقیانوس‌ها را شکافته از قعر آن معادن را استخراج می‌نمایند و از زمین و کره خاکی اوج گرفته به کرات دیگر قدم می‌گذارند، به موازات این پیشرفت‌ها سعی می‌کنند عالی‌ترین و ارزشمندترین ذخایر جامعه یعنی کودکان را بهتر و کامل‌تر شناسایی کرده با عالی‌ترین اصول تربیتی، آنها را بهتر و کامل‌تر پرورش دهند؛ زیرا آنان به خوبی دریافته‌اند که تکامل و پیشرفت جامعه مدیون انسان‌های ارزشمند و برومند است. آنها دریافته‌اند که ارزشمندترین ذخائر و معادن، وجود کودکان و امانت‌های الهی است. بر همین اساس بهترین و زبده‌ترین افراد را برای تعلیم و تربیت کودکان انتخاب می‌نمایند. در محیط‌های خانه و مدرسه چیزی که کمتر از آن نام و رسمی وجود دارد مسائل تربیتی و پرورشی است. مدارس ما اگر نوعاً ابتکاری داشته باشند، تنها در انحصار امور آموزشی و راندمان قبولی و پذیرش در دانشگاه‌ها است.

برای تبیین نقش فعالیت‌های یادگیری تربیت دینی کودکان، تنها کافی است تلقی و تعریف خود را از آن ارائه دهیم. در برنامه تعلیم و تربیت دینی، «فعالیت‌های یاددهی-یادگیری» اصطلاحی است که به کلیه پرسش‌ها و پاسخ‌ها، گفت‌وگوها، تمرین‌ها، کارهای هنری، بازدیدها، ارتباطات و در یک کلام، تمام تلاش‌های معلم و یادگیرنده برای آموختن دروس اطلاق می‌شود.» [۵]. معلم نیز باید بداند که همه فعالیت‌های او از لحظه ورود به کلاس تا زمان خروج، رفتار او در محیط مدرسه و حتی خارج از آن، حالت صورت، نگاه‌ها و همه کلمات او در یادگیری مفاهیم و نگرش‌های دینی دانش‌آموزان سهم مؤثری دارد و فعالیت‌های یادگیری صرفاً به حوزه کلاس و هنگام تدریس درسی معین، محدود نمی‌شوند.

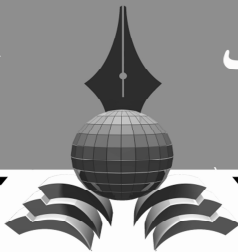
باید اعتراف کنیم که مسأله پرورش و تربیت دینی در بسیاری از خانواده‌های جامعه ما جای خود را باز نکرده است. بیشترین ابتکارات پدران و مادران صرف تغذیه و پوشاک و امور آموزشی است و حال آنکه مهم‌تر از همه مسأله پرورش و تربیت دینی کودکان است. جامعه متعالی آن است که از انسان‌های با فرهنگ و فرهیخته، برخوردار باشد، لذا سرمایه‌گذاری پدران و مادران در امر تربیت دینی بسیار کم و ناچیز است. در دنیای تربیت امروز، به جای تهدید و توسل به زور، سعی می‌شود به علل انحرافات و نامتعادلی‌ها پی برده، با تغییر و تبدیل علل، رفتار کودکان را نیز دگرگون سازند و حال آن‌که هنوز هم که هنوز است، چه در محیط خانه و چه در مدرسه برای تغییر رفتار کودکان به تهدید و زور توسل می‌یابند و در مواردی هم با دشنام و تحقیر شخصیت کودکان را از بین برده، کودکان را افرادی لجباز و عقده‌ای به بار می‌آورند. بدون تردید تساهل و تسامح در امر تربیت فرزندان و کودکان معصوم گناهی نابخشودنی خواهد بود. بر این اساس تربیت دینی که با اصول و معیارهای تعلیم و تربیت اسلامی همراه نباشد، نهایتاً مفید واقع نخواهد شد.

مطابق نقشی که برنامه جدید تعلیم و تربیت دینی برای دانش‌آموزان قایل است، دانش‌آموز باید فعال بوده و در مسیر یادگیری مشارکت کند. شیوه‌های نو در تعلیم و تربیت، بر افزایش مشارکت دانش‌آموز در امر یادگیری و ایجاد فرصت‌های مناسب برای حضور فعال او در همه صحنه‌های یادگیری تأکید دارد. فعالیت‌های گروهی و آموختن کودکان از یکدیگر، فراهم کردن امکان بروز خلاقیت و ابتکار برای دانش‌آموزان، ایجاد زمینه برقراری پیوند بین آموخته‌های خود در دروس مختلف و... از دیگر نکات مورد توجه در این برنامه‌اند [۶]. تلاش برای تأکید بر جنبه‌های نگرشی و عاطفی تعلیم دینی، به منظور فراهم ساختن مقدمات عمل به باورها، یکی از ویژگی‌های مهم برنامه تعلیم و تربیت دینی است. اجتناب از به کار بردن زبان استدلالی خشک و پرهیز از طرح صرف موضوعات و مفاهیم انتزاعی و غیر ملموس برای دانش‌آموزان از طرفی و برقراری پیوند بین آموزش و زندگی روزمره کودکان از سویی دیگر، از ویژگی‌های برنامه جدید است [۷]. یکی از اصول مهم حاکم بر سازماندهی محتوای برنامه، توجه کامل به توانایی‌ها و خصوصیت‌های ذهنی، عاطفی، اجتماعی و بدنی کودکان است. در این برنامه با توجه به ویژگی‌های روانی کودکان، از محسوسات و نمونه‌های عینی برای پرورش تفکر کودکان استفاده شده و از طرح بی‌موقع مطالب انتزاعی، خشک و غیر ملموس دوری می‌شود.

ادبیات کودکان، آموزه‌های ارزنده‌ای را در اختیار برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی قرار می‌دهد تا با بهره‌گیری از آن‌ها بتوانند به زبان کودکان بیش از پیش نزدیک شوند و کلام خود را به زبان آنان نزدیک کنند [۸]. مفاهیم مندرج در هدیه‌های آسمان تا حد ممکن، بر استعداد خیال در کودکان تأکید دارد و نیز در روش‌های نوین یاددهی-یادگیری، بر به رسمیت شناختن عناصر خیالی ذهن کودکان تأکید می‌شود، اما به گونه‌ای که آرام آرام بتوانند به تفکر و تعقل بپردازند و خویشتن را با عالم گسترده و زیبای تخیل دلخوش نکنند.

ایجاد فرصت یادگیری و امکان تفکر و فعالیت بیشتر برای دانش‌آموز نیز از نکته‌های دیگر در تربیت دینی می‌باشد. این امر، از چند جنبه می‌تواند مهم باشد: اول این که درگیری دانش‌آموزان در جریان یادگیری، موجب عمیق‌تر و پایدارتر شدن آموخته‌های آنان می‌شود؛ دوم این که معلم را یاری می‌دهد تا برای ارزشیابی پیشرفت یادگیری آنان، هم به فرایند و هم به محصول توجه کند و به نتایج بهتری دست یابد؛ سوم این که به واسطه فعالیت بیشتر در امر یادگیری، در دانش‌آموزان احساس خوب و خوشایندی ایجاد می‌کند که به‌ویژه برای درس هدیه‌های آسمان، فوق‌العاده حائز اهمیت است [۹].

والدین برای اینکه از همان ابتدا فرزندان خود را با مفاهیم دینی آشنا کنند، بهتر است که روش‌های آموزش و شیوه‌های برخورد خود را با فرزندان به گونه‌ای انتخاب کنند که آنها به طرز فعال و از روی میل و اختیار خود به فلسفه، شرایط و آداب مفاهیم دینی پی ببرند. یکی از بهترین روش‌ها برای درونی کردن آداب و ارزش‌های دینی بکارگیری روش اکتسابی و فعال است که به کودکان و نوجوانان فرصت می‌دهد تا آنها خود شخصاً در بناکردن مفاهیم و تکوین

تدریجی ارزش‌های دینی شرکت نمایند. در این روش به جای برخورد مستقیم و تحمیل توصیه‌ها و اندرزهای تربیتی، سعی می‌شود با طرح موضوع به شکل سئوالی پاسخ مناسب از طرف مخاطب داده شود [۱۰].

در روش فعال، مخاطب احساس دخالت در امور خویش و مشارکت در شکل‌دادن رفتار و ارزش‌های موردنظر خود می‌کند و از این طریق آنچه را که خود کشف می‌کند و یاد می‌گیرد بهتر در ذهن و ساختار رفتاری او ریشه می‌گیرد. اما اگر والدین صرفاً با روش‌های مستقیم بخواهند مفاهیم و تکالیف دینی را منتقل کنند با نوعی مقاومت از جانب فرزندان به ویژه نوجوانان مواجه می‌شوند و نوجوانان دوست دارند که ارزش‌های اخلاقی و رفتاری خویش را براساس استدلال و عقلانیت خود انتخاب کنند و اگر احساس کنند که والدین به شکل یک‌سویه و تحمیلی آنها را به انجام این تکالیف وادار می‌سازند نه تنها نسبت به آن تکالیف بی‌تفاوت می‌شوند، بلکه ممکن است نوعی ستیزه‌گری و مقابله‌گری منفی نیز در برابر والدین پیش بگیرند [۱۱].

چند سالی است کتاب‌های هدیه‌های آسمان جایگزین کتب تعلیمات دینی شده است. می‌توان اذعان کرد که هدیه‌های آسمان از لحاظ بیان مفاهیم، توجه به عواطف، احساسات، علایق و نیازمندی‌های کودکان و... به مراتب سودمندتر از کتب تعلیمات دینی پیشین هستند. ولی در کلاس‌ها شاهد این واقعیت‌ها نیستیم و تاکنون تغییرات بخصوصی در این وضعیت صورت نگرفته است و دانش‌آموزان این کتاب را همچون سایر حفظ‌کردنی‌ها به حساب می‌آورند. چنان به نظر می‌رسد که معلمان خوب توجه نشده‌اند و بالاخره آن نتیجه‌ای که از تغییر کتاب تعلیمات دینی قدیم به هدیه‌های آسمان جدید مدنظر بود، حاصل نشده است و همین امر باعث کنجکاوی محقق گردید تا با توسل به تحقیق به شیوه اقدام‌پژوهی (Action Research)، در حدّ توان خود این مشکل را موشکافی کرده و در صورت امکان راه-حل‌های جدید، عملی و کاربردی، هم برای خود و هم برای سایر همکاران ارائه دهد.

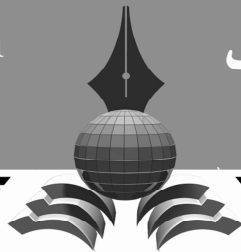
اهدافی را که در این پژوهش در پی آن هستیم:

- تبیین اهداف و برنامه‌های جدید تعلیم و تربیت دینی؛
- تبیین راهبردهای مناسب در تدریس هدیه‌های آسمان؛
- آسیب‌شناسی روش‌های غیرفعال و سنتی در تدریس هدیه‌های آسمان؛
- ارائه روش‌های نوین یاددهی-یادگیری در تدریس هدیه‌های آسمان.

۳- گردآوری اطلاعات و داده‌ها (شواهد تشخیصی)

۳-۱- مصاحبه با دانش‌آموزان

در ابتدای سال تحصیلی و قبل از شروع تدریس، از تعدادی دانش‌آموز خواسته شد تا کتاب‌های سال گذشته خود را برای مرور و بررسی به کلاس بیاورند. در جریان این امر آنچه که توجه محقق را بیش از همه به خود جلب کرد، کتاب‌های هدیه‌های آسمان بویژه کتاب کار این درس بود. وقتی که کتاب هدیه‌های آسمان پایه چهارم دانش‌آموزان بررسی شد، مشاهده گردید که اکثر دانش‌آموزان به فعالیت‌های کتاب کار پاسخ نداده‌اند و فقط به رنگ‌آمیزی و نقاشی این کتاب پرداخته‌اند. در مورد برخی فعالیت‌ها و آنچه که دانش‌آموزان آموخته‌اند، سئوالاتی پرسیده شد که پاسخ هایشان در حد انتظار نبود. چنانکه سال گذشته هم، در ابتدای سال تحصیلی این موضوع به نحوی ذهن محقق را مغشوش کرده بود و دانش‌آموزان به درس هدیه‌های آسمان نسبت به بقیه دروس علاقه کمی نشان می‌دادند. در این میان از نحوه تدریس معلم سال گذشته‌شان و فعالیت‌های کلاس درس هدیه‌های آسمان با آنها صحبت بعمل آمد و متوجه گردید که معلمشان بیشتر از روش‌های تدریس سنتی استفاده می‌کرد.

۳-۲- گفت‌وگو با همکاران

در همان روزهای آغازین، در جلسه شورای معلمان مدرسه این موضوع در میان همکاران مطرح گردید و نظر آنان در مورد هدیه‌های آسمان و نحوه انجام فعالیت‌های کتاب‌کار این درس خواسته شد. تمامی همکاران در صحبت‌هایی که با ایشان شد، تقریباً در بیان‌اتشان متفق‌القول بودند. بنا به اظهارات آنها: ۱. در کلاس درس فرصت کافی برای رسیدگی به کتاب‌کار دانش‌آموزان و نحوه انجام فعالیت‌ها نیست؛ ۲. موضوعات و فعالیت‌های کتاب درسی و کتاب‌کار فراتر از توان دانش‌آموزان است؛ ۳. اکثر همکاران دارای طرح درس روزانه نیستند؛ ۴. دانش‌آموزان بیشتر مشتاقند کتاب‌کار را رنگ‌آمیزی کنند تا انجام فعالیت‌های کتاب‌کار؛ ۵. عدم آشنایی همکاران با روش‌های نوین یاددهی-یادگیری متناسب با کتاب هدیه‌های آسمان؛ ۶. علاقه کم همکاران نسبت به شرکت در جلسات بحث و تبادل نظر در زمینه تدریس کتاب هدیه‌های آسمان که از طرف گروه‌های آموزشی منطقه برگزار می‌گردید و ... .

۳-۳- گفت‌وگو با کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی منطقه

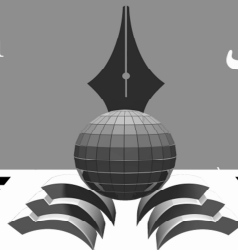
در طی بازدیدهایی که از مدرسه بعمل می‌آمد، با کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی منطقه صوفیان نیز راجع این موضوع صحبت گردید. ایشان تأکید کردند که این مسئله مشکلی است که در تمامی مدارس منطقه مشهود بوده و نیاز به بررسی و ارائه راهکار دارد. مواردی را که همکاران مطرح کرده بودند، با ایشان در میان گذاشته و ایشان برخی موارد مذکور را قابل بررسی و اظهار نظر دانستند. از کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی خواسته شد تا در کلاس هدیه‌های آسمان محقق حضور یافته و پس از تدریس به روش سنتی یکی از دروس این کتاب، بازخورد این نوع تدریس را خودشان ارزیابی کنند.

۳-۴- مصاحبه با اولیای دانش‌آموزان

در صحبتی که با برخی از اولیای باسواد و فرهنگی دانش‌آموزان بعمل آمد، از نحوه انجام فعالیت‌های کتاب‌کار هدیه‌های آسمان در خانه و میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان به این درس سؤالاتی شد. اولیای دانش‌آموزان نیز به توجه بیشتر کودکان‌شان به رنگ‌آمیزی و نقاشی کتاب‌کار تأکید کرده و اعلام نمودند که به محتوا و مفاهیم فعالیت‌ها اهمیتی داده نمی‌شود. اولیا از نحوه تدریس برخی همکاران به نحوی انتقاد می‌کردند، زیرا می‌گفتند: کودکان‌شان در خانه اظهار می‌دارند که معلم در کلاس درس هدیه‌های آسمان بعد از روخوانی و اتمام درس، نحوه انجام فعالیت‌های کتاب‌کار را به خود آنان محوّل کرده و هیچ راهنمایی در این زمینه بیان نمی‌دارند. طوری شده است که کودکان به درس هدیه‌های آسمان نسبت به دروس دیگر چندان علاقه‌ای نشان نمی‌دهند. پس از شنیدن اظهارات اولیای دانش‌آموزان، از ایشان خواسته شد تا در طول هفته جاری، عملکرد فرزندشان را در مورد هدیه‌های آسمان و نحوه انجام فعالیت‌های کتاب‌کار مدنظر قرار داده و محقق را در جریان امر قرار دهند.

۴- تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها

پس از سپری کردن این مراحل و با توجه به گفت‌وگوهای صورت گرفته با دانش‌آموزان، همکاران، کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی و اولیای دانش‌آموزان و تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده، چنین نتیجه بعمل آمد که دانش‌آموزان، همکاران، کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی و اولیای دانش‌آموزان چندان رضایتی از تدریس هدیه‌های آسمان به روش سنتی ندارند و با تفسیر و آسیب‌شناسی موارد مذکور می‌توان ریشه‌ها، مشکل‌ها و عواقب امور را در قالب این مدل مفهومی نشان داد:

ریشه ها

- عدم توجه به رشد شناختی کودکان به ویژه مفهیم دینی که بیشتر انتزاعی اند.
- بی توجهی به احساسات، عواطف، علایق، نگرش ها و رفتارهای کودک به خصوص رفتارهای اجتماعی و ...
- عدم ایجاد زمینه برقراری ارتباط بین آموخته های مختلف کودک
- استفاده نکردن از تجارب، اطلاعات و آموخته های قبلی کودکان و
- یاپارچیدن سازی مطالب جدید یا ساختهای ذهنی آنها
- عدم ایجاد فرصت یادگیری و امکان تفکر و فعالیت بیشتر برای کودک
- تحمیل و انتقال یک سویه مفهیم به کودک
- عدم توجه به تفاوت های فردی و نیاز های روانی کودکان
- همراه نداشتن کتاب مرجع برای رفع ابهام
- عدم آشنایی برخی همکاران با روش های نوین یاددهی- یادگیری

مشکل ها

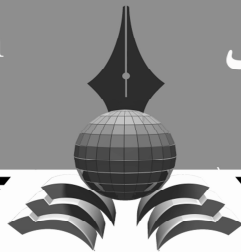
- عدم پرورش قوه تخیل
- حفظ طوطی واری، درون سازی و تبار کردن مطالب و اصل قرار دادن محفوظات ذهنی
- عدم برقراری پیوند بین آموزش و زندگی روزمره کودکان
- پاسخ های احتمالی و عدم ذکر مدرک، مآخذ، مثال ها و مصادیق

عواقب

- عدم آشنا ساختن کودکان با تفکر صحیح و اخلاق
- اجتناعی نکردن کودکان (عدم سازش، سازگاری و مسئولیت پذیری)
- نبود درک متقابل، احترام متقابل و ارتباط دوسویه از طرف والدین
- بی علاقهگی به مفهیم، آموزه های دینی و درس هدیه های آسمان

شکل شماره (۱): تجزیه و تحلیل داده های حاصل از مصاحبه با دانش آموزان، همکاران، کارشناس تکنولوژی و گروه های آموزشی و اولیای دانش آموزان

۵- یافتن راه حل ها

یکی از مسائلی که در تمام دنیای امروز مطرح است و برای انجام آن بیشترین و بهترین امکانات به کار گرفته می-شود، شیوه و روش آموزش است که در تفهیم و موقعیت استاد، نقش بسزایی دارد و مفاهیم هدیه های آسمان به جهت اهمیت خاصی که دارد، باید با بهترین و پیشرفته ترین روش بیان شود، تا جاذبه لازم برای فراگیران آن ایجاد شود.

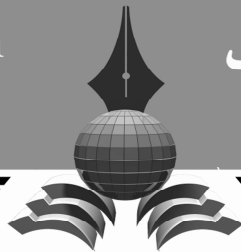
۵-۱- ویژگی های روش فعال در هدیه های آسمان

ویژگی های روش فعال در هدیه های آسمان به گونه ای است که: ۱- قدرت انتخاب به مخاطب می دهد تا آنها با موضوع یادگیری و آموزش موردنظر درگیر شوند. ۲- فرصت کشف و یادگیری شخصی بجای تحمیل و انتقال یک سویه به فرد داده می شود. ۳- «چگونه» یادگیری مفاهیم دینی بیش از «چه چیز» یادگرفتن و یا چه اندازه یادگرفتن مهم است. ۴- تعامل و ارتباط دو جانبه به جای تحکم و ارتباط یک سویه انجام می گیرد. ۵- در روش های فعال، درک مفاهیم و انجام تکالیف دینی به صورت خود انگیزه و از طریق انضباط درونی انجام می گیرد. ۶- آموزه های دینی براساس مراحل تحول شناختی، قابلیت ها و ظرفیت های ذهنی ارائه می شود. ۷- آماده سازی عاطفی، ترغیب و تشویق اولیه برای پذیرش مفاهیم دینی قبل از هرگونه آموزش دینی یک اصل علم در روش های فعال محسوب می شود. ۸- درک متقابل، احترام متقابل و ارتباط دوسویه از جانب والدین بویژه برای فرزندان نوجوان در فرآیند تدریس هدیه های آسمان مورد توجه قرار می گیرد.

روش غیرفعال	روش فعال
بیش از آن که در پی افتراق و اصالت دادن به تفاوت ها و تمایزها باشد، در پی همسازی و همنوایی افراد است. مربی در این روش انتظار دارد که هر مخاطبی در چارچوب از پیش تعیین شده و پاسخ های از قبل داده شده خود را منطبق سازد. این همسازی با نوعی رام سازی و اطاعت محض همراه است.	به تفاوت های فردی و نیازهای روانی دانش آموزان توجه می شود و به تناسب نیازهای روان شناختی هر یک پاسخ متفاوت و مرتبطی را می دهد. از هر گونه پاسخ گویی کلیشه ای و قالبی پرهیز می کند. چه بسا پاسخ ها در تعامل با دنیای دانش آموز خود به خود داده می شود.
عقاید و نظریات دانش آموز به ندرت ترغیب یا پذیرفته می شود. فرصت کمی برای بحث و تبادل نظر در بردارد. وقتی گفتگو یا بحث دوجانبه آغاز می شود، گوینده سعی در کنترل و جهت دادن تحلیلی به آن است.	نیازها، نگرش ها و گرایش های دانش آموز پیشرفته می شود و به اظهار نظرها و انتقادات و پیشنهادات گوش داده می شود. از آن ها در مباحث و سایر موقعیت های آموزشی و تربیتی استفاده می گردد.
در این روش مربی بدون توجه به واقعیت ها و درگیری های ذهنی و عاطفی معمولی زندگی دانش آموز، خصوصاً براساس تجربیات و ادراک های شخصی و اختراعی خود مباحث را تنظیم می کند.	مربی سعی می کند مصادیق و تمثیل های بحث خود را در مدار تجربه دانش آموز و واقعیت های دنیای پیرامون او تنظیم کند و از بحث های انتزاعی و خودمدارانه اجتناب می کند.
دانش آموزان در یک محدوده کنترل شده و در چارچوب منطق عریض و رسمی مباحث خود را به صورت کلیشه ای و عاطفه کارانه مطرح می کنند تا احتمال هر گونه اتهام و شبهه ای برای آن ها نباشد.	به دانش آموزان اجازه داده می شود که بدون هیچ گونه ترس و هراس و یا خود سانسوری به راحتی بتوانند احساسات، برداشت ها و عقاید خود را نسبت به جدی ترین و مقدس ترین مسایل دینی مطرح کنند.
ایجاد محیط جدی و قاطع همراه با توسعه و گسترش فاصله کاذبی بین مربی و متربی، بتواند با اقتدارمداری و تحکم، نظرات خود را بر مخاطب تحمیل کند.	زیباسازی فضای گفتگو از طریق خوش خلقی، گشاده رویی، سعه صدر، بردباری و خوش بینی مربی نسبت به دانش آموزان از جمله مهم ترین شرایط تربیت دینی مؤثر و نافذ است.
هدف، ایجاد موقعیت هایی است که در سریع ترین زمان بتوان بیشترین مطالب را در رسمی ترین شرایط منتقل نمود.	بارورترین روش های تربیتی، ایجاد طبیعی ترین، ارتجالی ترین و صمیمی ترین موقعیت ها برای طرح مسایل در جمع دانش آموزان است.
هدف از تربیت دینی، افزایش اندوخته های ذهنی و اطلاعات علمی و دینی به دانش آموزان است و القای آنچه که به نظر مربی درست است و دانش آموز باید به همان القائنات تمکین کند.	هدف از تربیت دینی توسعه ظرفیت ذهنی مخاطب و مستعد کردن او برای ورود به عرصه اندیشه و نظر و مهارت تشخیص بین خیر و شر در امور زندگی می باشد.
مهم انتقال آن دسته از مطالب و پیام هایی است که به نظر مربی درست است و اینکه دانش آموز با چه اعتقاد و تمایلی بدان توجه کند یا نکند فرع بر آن است.	اهمیت این که دانش آموز چیزی را با میل و اختیار بشنود و یاد بگیرد، بیشتر از اهمیت مطالبی است که باید بیاموزد.
متن گفتار و نفس پیام بدون توجه به آرایه ها و پیرایه های آن محور اصلی دل مشغولی بنیادی گوینده است.	جنبه های غیرکلامی مربی از جمله آهنگ گفتار فراز و فرود کلمات، صداقت در بیان مطالب، استحکام و انعطاف کلامی، کیفیت نگاه به دانش آموز و حرمت و کرامت شنونده بیش از متن گفتار اهمیت دارد.
اقتباس، تقلید و نسخه برداری، اندیشه آموزی از مهم ترین ارکان تبلیغ غیرفعال است که فرد را به اتکای پیروی از دیگران به کسب حقایق می پردازد.	ابداع، خلاقیت، ابتکار، نواندیشی، بازبینی و بازسنجی مهم ترین ارکان تربیت فعال برای اهمیت دادن به دانش و منش دانش آموز است تا او با اعتماد به نفس، حقایق امور را کشف کند.
مکانیزم های ترغیب و تشویق، بیرونی و محیطی است که با نوعی ارضای کاذب از طریق مشوق های مادی و جایزه های همراه است.	مکانیزم های ترغیب و تشویق در تربیت دینی، درونی و فطری است که با نوعی رضامندی عاطفی و روانی همراه است.

جدول شماره (۱): شاخص های افتراقی روش فعال (active) و غیرفعال (passive) در تدریس هدیه های آسمان (۱۲)

پیرو مطالبی که مطرح گردید و با توجه به بررسی‌های محقق در خصوص انتخاب روش‌های نوین یاددهی-یادگیری متناسب با هدیه‌های آسمان، روشی نو برای پرورش تفکر کودکان با عنوان «جهت‌دهی خواندن به سوی فعالیت ذهنی» انتخاب گردید که در ادامه به شرح آن پرداخته می‌شود:

۵-۲- روشی نو برای پرورش تفکر

جهت‌دهی خواندن به سوی فعالیت ذهنی

«جهت‌دهی خواندن به سوی فعالیت ذهنی» (DRTA-Directed Reading Thinking Activity) یکی از راهبردهایی است که به دانش‌آموز می‌آموزد، چگونه متن را دقیق و هدف‌دار بخواند. در این راهبرد، متنی را به طور بخش‌بخش در اختیار دانش‌آموز قرار می‌دهند. سپس از او می‌خواهند، ادامه‌ی متن را پیش‌بینی کند، نتیجه‌گیری کند و حتی ساختار و موضوع آن را به عنوان ملاکی برای درک متن، مورد بررسی قرار دهد. DRTA نوعی فرآیند در حال تکوین است که در آن دانش‌آموز از تجربه‌ی شخصی خود برای پیش‌بینی کردن درباره‌ی متنی که می‌خواند، کمک می‌گیرد. این روش برای اولین بار در سال ۱۹۶۹ توسط راسل جی. استافر (G.Stallffer.Russell) مطرح شد که می‌خواست، خوانندگان را به طور فعال در پرداختن به سه گام «فرآیند درک» ترغیب کند. این سه گام عبارت‌اند از: ساده-سازی متن، پیش‌بینی آن و سپس دوباره ساده‌سازی متن به منظور تأیید با اصلاح پیش‌بینی‌های قبلی. معلم مباحث مربوط به DRTA را از طریق پرسش‌های فعال پیش می‌برد. در این راهبرد، استفاده از کتاب‌های تصویری، اندازه‌ی متن داستانی یا نمایشی مؤثر است [۱۳].

چگونه باید از این راهبرد استفاده کرد؟

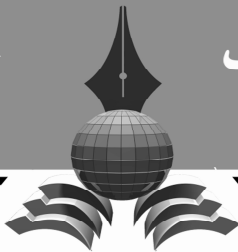
معلم عنوان و جلد کتاب را به دانش‌آموزان نشان می‌دهد و از آن‌ها می‌پرسد: فکر می‌کنید داستانی با این عنوان، ممکن است درباره‌ی چه موضوعی باشد؟ با دیدن تصویر روی جلد، چه چیزی درباره‌ی داستان کتاب به ذهنتان می‌رسد؟ فکر می‌کنید در این داستان چه اتفاقی می‌افتد؟ چرا این‌طور فکر می‌کنید؟ سپس معلم دو پاراگراف اول را می‌خواند و دوباره می‌پرسد: فکر می‌کنید داستانی با این عنوان درباره‌ی چه موضوعی خواهد بود؟ از تصویر روی جلد درباره‌ی داستان چه برداشتی دارید؟ حالا فکر می‌کنید چه اتفاقی خواهد افتاد؟ چرا این‌طور فکر می‌کنید؟ و با این پرسش، این دوره از سئوالات را به پایان می‌برد: آیا پیش‌بینی شما تغییر کرد؟ اگر تغییر کرده است، بگویید چرا؟

حال دانش‌آموزان خواندن را شروع می‌کنند و ادامه می‌دهند تا به صفحه تعیین شده (نقطه توقفی که معلم قبلاً تعیین کرده است) برسند. در این حال مکث می‌کنند و به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهند: حالا چه طور فکر می‌کنید؟ حالا فکر می‌کنید چه اتفاقی خواهد افتاد؟ چرا این‌طور فکر می‌کنید؟ چه‌طور این موضوع را فهمیدید؟ آیا پیش‌بینی‌تان تغییر کرد؟ اگر تغییر کرده است، بگویید چرا؟ این شیوه با توقف در چند نقطه‌ی اصلی ادامه می‌یابد. بعد از این که دانش‌آموزان تمام کتاب را خواندند، روی پیش‌بینی‌هایشان فکر می‌کنند. معلم دانش‌آموزان را به فکر کردن درباره داستان ترغیب می‌کند تا شخصاً با آن ارتباط برقرار سازند و احساسشان را درباره‌ی داستان بیان کنند. معلم ممکن است این سئوالات را بپرسد: پیش‌بینی شما چه بود؟ چرا چنین فکری کرده بودید؟ پیش‌بینی شما با آن چه که واقعاً اتفاق افتاد، چه قدر مطابقت داشت؟

چه وقت از این راهبرد استفاده کنیم؟

معلم این فعالیت را قبل از این که دانش‌آموزان متن را بخوانند، شروع می‌کند و طی فرآیند خواندن، آن را ادامه می‌دهد. قبل از خواندن، معلم با بیان عنوان متن از دانش‌آموزان می‌خواهد که پیش‌بینی کنند و به این طریق، هدفی

برای خواندن آن بخش تعیین می‌کند. بعد از خواندن، معلم پرسش‌هایی را مطرح می‌کند که دانش‌آموزان را به سمت تأیید یا تغییر پیش‌بینی‌هایشان و نیز ارائه‌ی پیش‌بینی جدید برای بخش بعدی هدایت می‌کند.

معمولاً در این راهبرد دو نوع پرسش مطرح می‌شود: قبل از خواندن یک بخش، معلم پرسش‌هایی را مطرح می‌کند که به تفکر و پیش‌بینی نیاز دارند. برای مثال: شما چه فکر می‌کنید؟ چرا این‌طور فکر می‌کنید؟ بعد از خواندن لازم است، پرسش‌ها نتایج را تأیید کنند. برای مثال: چه چیز باعث شد شما این‌طور فکر کنید؟ چرا و چه‌طور فهمیدید؟

چرا از این راهبرد استفاده می‌شود؟

این راهبرد دانش‌آموزان را به فکر کردن درباره‌ی متن و پیش‌بینی درباره‌ی آن ترغیب می‌کند. بنابراین، دانش‌آموزان متن را با دقت می‌خوانند یا گوش می‌دهند تا ببینند، آیا پیش‌بینی آن‌ها درست بوده است یا نه؟ این راهبرد با مجموعه‌ی خواندنی‌های پایه مطابقت دارد و به جای سؤال‌های دوره‌ای و قدیمی، پذیرفته شده است. با وجود بیش از ۲۵ سال تغییرات و تعدیل‌ها، هنوز جوانان و خوانندگان پرتلاش، از این راهبرد به طور گسترده‌ای استفاده می‌کنند، زیرا چارچوب آن معلم را قادر می‌سازد تا پیش‌بینی لازم را برای آموزش مستقیم و هدف‌دار فراهم آورد. این راهبرد برای خواننده بسیار مؤثر است و در نتیجه در وقت معلم صرفه‌جویی می‌شود.

از چه طریق دیگری می‌توان از این راهبرد استفاده کرد؟

جهت‌دهی گوش‌دادن در فعالیت ذهنی خواندن (DLTA - Directed Listening Thinking Activity): با استفاده

از این راهبرد، خوانندگان مبتدی به داستانی که بلند خوانده می‌شود، گوش می‌دهند، آن را پیش‌بینی می‌کنند و به گوش‌دادن ادامه می‌دهند تا پیش‌بینی‌شان را تأیید یا تصحیح کنند. دلیل شهرت این راهبرد آن است که به خوانندگان نو پا کمک می‌کند، در فهم داستان پیشرفت کنند.

حرکت با تصویر (Pictur ewalk): به دانش‌آموزان کم سن‌تر که به داستانی تصویری گوش می‌دهند، معلم تصویر روی جلد را نشان می‌دهد و عنوان را می‌خواند. آن‌گاه دانش‌آموزان به‌طور گروهی تصویرهای داخل کتاب را می‌بینند و آن‌چه را که فکر می‌کنند در داستان اتفاق خواهد افتاد، پیش‌بینی می‌کنند. سپس به داستان گوش می‌دهند و بعد درباره‌ی این‌که پیش‌بینی‌شان تا چه حد درست بوده و واقعاً چه اتفاقی افتاده است، بحث می‌کنند.

گروه‌های هدایت‌شده در خواندن (Guided Reading Groups): راهبرد جهت‌دهی به سوی فعالیت ذهنی، معمولاً در گروه‌های کوچکی که وظیفه‌ی خواندن را بر عهده دارند، هم‌زمان با گروه‌های دیگری که مشغول سایر فعالیت‌ها از جمله نوشتن یا خواندن مستقل هستند، به‌کار گرفته می‌شود. هنگام کارکردن با گروه هدایت‌شده در خواندن، معلم پیش‌بینی‌ها را دریافت می‌کند، از دانش‌آموزان می‌خواهد که قطعه‌ای را بخوانند، آن‌ها را به بحث درباره‌ی پیش‌بینی‌ها - هایشان از آن مطلب ترغیب می‌کند و از هر کدام می‌خواهد، برای شفاف‌شدن پاسخ‌ها، دوباره به‌طور شفاهی بخوانند.

۶- انتخاب طرح جدید و اجرای آن

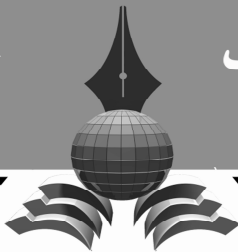
طبق هماهنگی‌های از پیش تعیین‌شده و آماده‌سازی تمهیدات در خصوص اجرای روش مذکور در کلاس محقق و دیگر همکاران، روش تدریس «روشی نو برای پرورش تفکر» به شرح ذیل اجرا گردید:

- نمونه اجرایی روش نو برای پرورش تفکر (خورشید در چاه)

ماده درسی: هدیه‌های آسمان - پایه پنجم ابتدایی

عنوان درس: خورشید در چاه

معلم ابتدا عنوان و صفحه اول داستان را به دانش‌آموزان نشان می‌دهد و از آن‌ها می‌پرسد. فکر می‌کنید داستانی با این عنوان ممکن است درباره چه موضوعی باشد؟ گروه اول: اعراب و سرزمین عربستان؛ گروه دوم: یاران امام

حسین(ع) در سرزمین کربلا؛ گروه سوم: گروهی که به دنبال آب هستند(برجسته‌سازی و درست جلوه‌نمودن پاسخ گروهی که به دنبال آب هستند). گروه چهارم: ماجرای غدیرخم؛

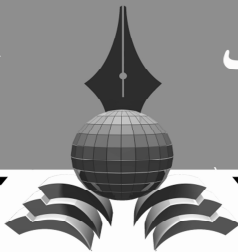
با دیدن تصویر روی جلد، چه چیزی درباره داستان کتاب به ذهنتان می‌رسد؟ گروه اول و چهارم: ماجرای غدیرخم و اینکه پیامبر در حجه‌الوداع برای انجام رساندن رسالت خود مأمور شد که جانشینی برای خود انتخاب کند و در کنار یک چشمه آب دستور داد تا کاروان‌ها جمع شوند. گروه دوم: داستان شهدای کربلا و اینکه آن‌ها را تشنه در آن صحرای سوزان به شهادت رسانیدند. گروه سوم: کاروانی که به سمت مصر در حرکت بودند و به بهانه آب، به حضرت یوسف در چاه برخوردند.

فکر می‌کنید در این داستان چه اتفاقی می‌افتد؟ گروه اول و سوم: پیامبر در این سفر حضرت علی(ع) را به جانشینی خود انتخاب می‌کنند و می‌فرماید: هر کس که من مولای اویم، علی نیز مولای اوست. گروه دوم: سپاهیان یزید آب را بر یاران امام حسین(ع) می‌بندند و کودکان تشنه می‌مانند و در نهایت آن‌ها را با ظلم و ستمگری به شهادت می‌رسانند. گروه چهارم: حضرت یوسف هنگام بازی با برادرانش به چاه می‌افتد. گروه پنجم: برادران حضرت یوسف به دلیل این که پدر او را بیشتر از ما دوست دارد و از روی حسادت و کینه او را به چاه می‌اندازند. گروه ششم: برادران حضرت یوسف او را به دلیل زیبایییش و دشمنی با او، حضرت یوسف را در چاه می‌اندازند.

چرا این طور فکر می‌کنید؟ گروه اول و سوم: چون در غدیرخم پیامبر در محل غدیرخم جایی که درخت و آب داشت دستور داد تا کاروان‌ها جمع شوند. گروه دوم: چون یاران امام حسین(ع) بصورت یک کاروان بودند و از صحرای کربلا عبور می‌کردند. در این تصویر هم یک کاروانی است که از صحرا عبور می‌کند. گروه چهارم: هیچ وقت برادر انسان او را در چاه نمی‌اندازد، شاید در حین بازی و دویدن یوسف در چاه می‌افتد. گروه پنجم: نه! خوب چه فرقی می‌کند. چون یوسف زیباست و برادرانش به او حسادت می‌کنند و او را به چاه می‌اندازند. گروه ششم: چون یوسف قرار بود پیامبر خدا بشود و برادرانش از روی حسادت و کینه و به این بهانه که پدر او را بیشتر از ما دوست دارد، او را به چاه انداختند.

سپس معلم دو پارگراف را می‌خواند و دوباره می‌پرسد: داستانی با این عنوان درباره چه موضوعی خواهد بود؟ گروه دانش‌آموزانی که به داستان حضرت یوسف اشاره کرده بودند، خوشحال می‌شوند و بقیه دانش‌آموزان نیز فکر خود را به این ماجرا معطوف می‌کنند. و همه اذعان می‌کنند که ماجرای این تصویر مربوط به داستان حضرت یوسف است و برادرانش به دلیل حسادت و کینه نسبت به او و اینکه پدر او را بیشتر از ما دوست دارد او را در چاه می‌اندازند. در این میان تعدادی دیگر نیز از این نظر دفاع می‌کنند و دانش‌آموزان دیگر را توجیح می‌کنند(دیگر دانش‌آموز به دو گروه تقسیم می‌شوند).

از تصویر روی جلد درباره داستان چه برداشتی دارید؟ گروه اول: این‌ها پدر و مادر و اهالی روستا هستند که به دنبال یوسف می‌گردند. گروه دوم: کاروانی از راه می‌گذشت و به بهانه آب از آن چاه خواستند آب بردارند. حال فکر می‌کنید چه اتفاقی خواهد افتاد؟ گروه اول: این‌ها پدر و مادر و اهالی روستا، یوسف را صدا می‌زنند و یوسف نیز در چاه صدای آن‌ها را می‌شنود و به این ترتیب یوسف را از چاه بیرون می‌آورند. گروه دوم: کاروان هنگام خارج کردن آب از چاه متوجه می‌شوند فردی در درون چاه است. او را صدا می‌زنند و یوسف جواب می‌دهد که مرا از چاه بیرون بیاورید. چرا این طور فکر می‌کنید؟ گروه اول: طبیعی است چون فردی اگر در چاه بیفتد، پدر و مادرش نگران می‌شوند و به دنبال او می‌روند، پدر و مادر حضرت یوسف هم نگران او بودند و به دنبال او به صحرا و همه جا رفتند و او را در چاه پیدا کردند. گروه دوم: خیر، همانطور که در سریال یوسف پیامبر هم دیدیم، برادران او بصورت مخفی او را در چاه انداختند و این کاروان سرراهی بود که به بهانه بیرون آوردن آب یوسف را از چاه بیرون کشیدند.

و با این پرسش این دوره از سؤالات را به پایان می‌برد: آیا پیش‌بینی شما تغییر کرد؟ اگر تغییر کرده است، بگویید چرا؟ تعدادی از دانش‌آموزانی که در ابتدا به موضوع دیگری پی برده بودند پیش‌بینی‌هایشان تغییر کرده است و به این تغییرات با صحبت‌هایی که در کلاس شده پی برده و حال هر یک موضوع درس را با یک پیش‌بینی جدید در پیش گرفته‌اند. اما گروهی که موضوع درس را از ابتدا درست حدس زده بودند، از پیش‌بینی خود دفاع می‌کنند. حال دانش‌آموزان، بقیه داستان را می‌خوانند تا جایی که معلم تعیین کرده است (برادران یوسف از روی حسادت او را به چاه انداخته‌اند و کاروانی که از سه راه می‌گذشت، با بیرون آوردن آب از چاه متوجه می‌شود که فردی در چاه است). در این جا مکث می‌کنند و به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهند. حالا چه طور فکر می‌کنید؟ دیگر تمامی دانش‌آموزان به موضوع و وقایع داستان تا به اینجا پی برده‌اند ولی برای ادامه هم نظرهای مختلفی را ارائه می‌دهند. گروه اول: آن کاروان از ترس اینکه کاسه‌ای زیر نیم کاسه باشد، او را از چاه بیرون نمی‌آورند. گروه دوم: آنها یوسف را از چاه بیرون می‌آورند و به پیش پدر و مادرشان می‌برند. گروه سوم: کاروان که او را از چاه بیرون آوردند، دیدند که خیلی زیباست به فکر فروش او افتادند و...

حالا فکر می‌کنید چه اتفاقی خواهد افتاد؟ گروه اول: آن‌ها آب خود را برمی‌دارند و رد می‌شوند. گروه دوم: کاروان که یوسف را از چاه بیرون آوردند، پیش پدر و مادرشان می‌برند و مادر یوسف از آنها تشکر می‌کنند و نگرانی آنها برطرف می‌شود. گروه سوم: کاروان یوسف را از چاه بیرون می‌آورند و او را با خود به شهر می‌برند تا او را بفروشند و پول هنگفتی را به دست آورند.

چرا این طور فکر می‌کنید؟ گروه اول: چون نمی‌توان به هر چیزی اعتماد کرد. شاید حیل‌های در کار باشد و کاروان گرفتار شود. گروه دوم: چون آدم باید همیشه بدنبال کار خوب باشد و آنها با برگرداندن یوسف پیش پدر و مادرش او را نجات داده و پدر و مادرشان را از نگرانی در می‌آورند. گروه سوم: چون یوسف خیلی زیبا بود و کاروان او را با خود به شهر می‌برند و به خاطر پولی که در انتظارشان است خوشحال می‌شوند.

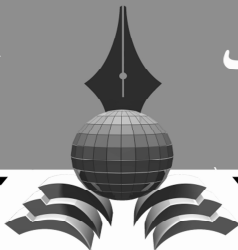
چطور این موضوع را فهمیدند؟ گروه اول: چون در فیلمی دیده بودم که یک فردی خودش را به مردگی در وسط خیابان زده بود، وقتی ماشینی او را وسط راه دید، نگریست و آن فرد با اسلحه به او شلیک کرد و ماشین را زد. گروه دوم: چون در یک داستانی خوانده بودم که هر کس کار خوبی کند، خدا او را دوست دارد. گروه سوم: چون در سریال یوسف پیامبر دیده بودم که کاروان یوسف را با خود به شهر برای فروش او می‌برند. این شیوه با توقف در چند نقطه اصلی ادامه می‌یابد. بعد از اینکه دانش‌آموزان تمام داستان را خوانند، روی پیش‌بینی‌هایشان فکر می‌کنند. معلم دانش‌آموزان را به فکر کردن درباره داستان ترغیب می‌کند تا شخصاً با آن ارتباط برقرار سازند و نظرشان را درباره داستان بیان کنند.

۷- گردآوری اطلاعات و داده‌ها (شواهد ارزشیابی)

پس از اجرای نمونه روش تدریس در کلاس محقق، در کلاس‌های دیگر نیز اجرا گردید و برای کسب نتایج بعمل آمده از تدریس به این نوع روش، میزان رضایت‌مندی دانش‌آموزان، همکاران، کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی و اولیای دانش‌آموزان ارزیابی گردید که نشان از رضایت بالا و مطلوب ایشان بود.

۸- اعتباریابی

با توجه به ارزیابی‌های تطبیقی دو نوع روش برخورد، در تدریس به روش‌های نوین، دانش‌آموزان به درس هدیه‌های آسمان علاقه زیادی داشته، مطالب هدیه‌های آسمان و کتاب کار برایشان دشوار نبوده، تمایل دارند تمام کلاس‌هایشان، همچون هدیه‌های آسمان بوده و در این کلاس به مشورت و همکاری خوبی پرداخته‌اند. همچنین اولیای

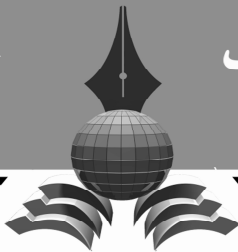
دانش‌آموزان هم مشاهده کرده‌اند که فرزندان‌شان از اینکه در برنامه، هدیه‌های آسمان دارند، خوشحال بوده، در انجام دادن کتاب‌کار به مفاهیم کتاب بیشتر توجه کرده و صرفاً به رنگ‌آمیزی و نقاشی آن نمی‌پردازند، از شور و نشاط کلاسی و همکاری با دوستان راضی بوده، در ارتباط با موضوعات مطروحه در کلاس درس، کتاب‌های دیگری هم مطالعه می‌نمایند و نهایتاً تدریس به روش‌های نوین موجب ارتباط بین آموزش و زندگی روزمره آنان می‌شود. بر اساس ارزیابی تطبیقی میزان رضایت‌مندی همکاران و محقق از تدریس به دو نوع روش‌های سنتی و نوین چنین بنظر می‌رسد که در تدریس به روش‌های نوین، معلم در کلاس شور و نشاط و آفری داشته و دانش‌آموزان هم علاقه‌مند با یادگیری هستند، با یکدیگر همکاری و مشورت نموده و به انتقادات و پیشنهادات یکدیگر گوش فرا داده و بحث و تبادل نظر می‌کنند و هنگام بررسی فعالیت‌های کتاب کار، فعالیت‌ها را با دقت و حوصله انجام می‌دهند. از نگاه کارشناس تکنولوژی و گروه‌های آموزشی منطقه هم، تدریس هدیه‌های آسمان به روش‌های نوین، سبب ایجاد علاقه-مندی و انگیزش لازم در دانش‌آموزان شده، به احساسات، عواطف، علایق، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی آنان توجه می‌شود، با برقراری ارتباط بین آموخته‌های مختلف کودک و آشنایی با تفکر خلاق، قوه تخیل آن‌ها را پرورش می‌دهد و موجب تعامل دو سویه بین معلم و شاگرد می‌شود.

۹- نتیجه‌گیری

در تدریس هدیه‌های آسمان به ویژه پایه پنجم ابتدایی، آنچه مسلم است، آن است که بایستی در تدریس مفاهیم و آموزه‌های دینی از روش‌های نوین یاددهی-یادگیری متناسب با هدیه‌های آسمان استفاده کرد؛ زیرا بکارگیری این نوع روش‌ها در تدریس موجب نتایج زیر می‌شود:

- ☞ توجه به رشد شناختی کودکان؛
- ☞ آشناساختن کودکان با تفکر صحیح و خلاق؛
- ☞ اجتماعی کردن کودکان (سازش، سازگاری، مسئولیت‌پذیری)؛
- ☞ توجه به احساسات، عواطف، علایق، نگرش‌ها و رفتارهای کودک به خصوص رفتارهای اجتماعی وی؛
- ☞ پرورش قوه تخیل؛
- ☞ اجتناب از حفظ طوطی‌واری، درون‌سازی و انبار کردن مطالب و اصل قرار ندادن محفوظات ذهنی؛
- ☞ ایجاد زمینه برقراری ارتباط بین آموخته‌های مختلف کودک؛
- ☞ استفاده از تجارب، اطلاعات و آموخته‌های قبلی کودکان و یکپارچه‌سازی مطالب جدید با ساخت‌های ذهنی آنها؛

- ☞ برقراری پیوند بین آموزش و زندگی روزمره کودکان؛
  - ☞ ایجاد فرصت یادگیری و امکان تفکر و فعالیت بیشتر برای کودک؛
  - ☞ اجتناب از تحمیل و انتقال یک‌سویه مفاهیم به کودک؛
  - ☞ درک متقابل، احترام متقابل و ارتباط دو سویه از طرف والدین؛
  - ☞ توجه به تفاوت‌های فردی و نیازهای روانی کودکان؛
- در تربیت دینی کودکان، آموزش مفاهیم دینی و تدریس هدیه‌های آسمان با تأکید بر بکارگیری روش‌های نوین-یاددهی-یادگیری، رعایت راهبردهای زیر، می‌تواند ما را در تسهیل این فرآیند یاری‌دهد:
- آموزش مفاهیم دینی و هدیه‌های آسمان از طریق داستان، شعر، سرود، نقاشی، بازی‌های نمایشی و سایر کارهای هنری مبتنی بر تخیل و احساس و ایجاد علاقه‌مندی در کودکان به مفاهیم دینی با ارائه مطالبی که کودکان بدان نیاز دارند؛

اجتناب از طرح مسائل پیچیده و ملال‌آور، مباحث نظری و استدلالی بی‌روح و خشک، مفاهیم انتزاعی و غیر ملموس و ارائه مطالب و مفاهیم در قالب الگوها و نمونه‌های قابل درک و ملموس، با زبانی ساده و قابل فهم برای پرورش تفکر؛ رسانیدن پیام و مفهوم در طول فعالیت کودک بر اساس تجربه و استنباط او و بیان مفاهیم به زبان و ادبیات خود کودک؛ آماده‌سازی عاطفی، ترغیب و تشویق اولیه برای پذیرش مفاهیم دینی قبل از هر گونه آموزش دینی؛ گوش دادن به اظهارنظرها، انتقادات و پیشنهادات کودکان و بررسی نکات مثبت و منفی با استفاده از آنها و ایجاد احساس راحتی و عدم ترس و واهمه در کودکان در بیان برداشتها و عقاید خود؛ امکان فرصت بحث و تبادل نظر دوجانبه بین کودکان؛ جهت‌دهی خواندن به سوی فعالیت ذهنی با اتکا به تجربه ذهنی کودک و استفاده از کتاب‌های تصویری؛ تنظیم و دسته‌بندی مفاهیم دینی از جمله احکام برای تسهیل فرایند یاددهی-یادگیری؛ پرهیز از بیان اصطلاحات مشکل، نامأنوس و دلایل فقهی احکام و مفاهیم دینی؛ بیان مفاهیم دینی و هدیه‌های آسمان بصورت طرح سؤال و مسابقه، احکام موضوعی، تصویری و استدلالی، نمایشی (پانتومیم و بی‌صدا)، داستان، علمی و تجسمی، با ضمیمه مباحث اخلاقی و ترکیبی؛ استفاده از فیلم، اسلاید، ویدئو، کامپیوتر و وسایل کمک آموزشی سمعی-بصری دیگر.

مراجع

- [۱]- رحیمی، علیرضا و رضانی، فاطمه. ۱۳۸۱. کتاب معلم «هدیه‌های آسمان» تعلیم و تربیت اسلامی. چهارم دبستان؛ اداره کل چاپ و توزیع کتابهای درسی.
- [۲]- رشیدپور، مجید. ۱۳۸۴. راه تربیت. انتشارات انجمن اولیا و مربیان، بهار.
- [۳]- چمبرز، دیویی. ۱۳۶۶. قصه‌گویی و نمایش خلاق. ترجمه ثریا قزل‌ایاغ، مرکز نشر دانشگاهی.
- [۴]- مارو، جان. ۱۳۷۴. چگونه به کودکان پیش دبستانی خواندن، نوشتن و حساب بیاموزیم. ترجمه مجتبی جوادیان، نوبت اول، انتشارات آستان قدس رضوی.
- [۵]- رحیمی، علیرضا و رضانی، فاطمه. ۱۳۸۲. کتاب معلم «هدیه‌های آسمان» تعلیم و تربیت اسلامی. سوم دبستان؛ اداره کل چاپ و توزیع کتابهای درسی.
- [۶]- رشیدپور، مجید. ۱۳۸۳. تربیت کودک از دیدگاه اسلام. انتشارات انجمن اولیا و مربیان، زمستان.
- [۷]- اخلاقی، اسماعیل. ۱۳۸۸. تربیت دینی در عصر مدرن. دو هفته نامه پگاه حوزه، شماره ۲۵۸، تیر ماه.
- [۸]- رحیمی، علیرضا و رضانی، فاطمه. ۱۳۸۳. کتاب معلم «هدیه‌های آسمان» تعلیم و تربیت اسلامی. دوم دبستان؛ اداره کل چاپ و توزیع کتابهای درسی.
- [۹]- چراغ چشم، عباس و مهرآقا، محمدکاظم. ۱۳۸۷. بررسی روش‌های مطلوب با نشاط کردن تربیت دینی از دیدگاه دانش-آموزان. دومانه علوم انسانی دانشگاه امام حسین (ع) تهران، شماره ۷۳، بهمن و اسفند ماه.
- [۱۰]- قطبی، محمد. ۱۳۸۹. راهبردهای قرآنی تربیت دینی. دو فصلنامه اسلام و پژوهش‌های تربیتی، شماره ۳، بهار و تابستان.
- [۱۱]- کریمی، عبدالعظیم. ۱۳۸۴. نکته‌های روان‌شناختی در تربیت دینی فرزندان جلد ۱ (نماز و خانواده). انتشارات ستاد اقامه نماز، تابستان.
- [۱۲]- کریمی، عبدالعظیم. ۱۳۸۴. نکته‌های روان‌شناختی در تربیت دینی فرزندان جلد ۲ (نماز و مدرسه). انتشارات ستاد اقامه نماز، تابستان.
- [۱۳]- جانسون، کاتلین فینی. ۲۰۰۶. روشی نو برای پرورش تفکر. ترجمه طیبه الدوسی، ماهنامه رشد تکنولوژی آموزشی، شماره ۱۹۴، مهر ماه ۸۷، دوره بیست و چهارم.